

ATEBE: Dinî Arařtırmalar Dergisi – ATEBE: Journal for Religious Studies

e-ISSN: 2757-5616

Aralık / December 2020, 4: 133-137

Et-Tefsîrâtü'l-Ahmediyye Fî Beyâni'l-Âyâti's-Şer'îyye. Molla Cîven. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l- 'İlmiyye, 2010, 733 s. ISBN: 9782745160423

Değerlendiren/Reviewed by

Hüseyin Okur

Dr. Öğr. Üyesi, Kocaeli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Hukuku Anabilim Dalı
Asst. Prof., Kocaeli University, Faculty of Theology, Department of Islamic Law
Kocaeli, Turkey

huseyin.okur@kocaeli.edu.tr,

orcid.org/0000-0003-4285-7478

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü/Article Types: Kitap Değerlendirmesi / Book Review

Geliş Tarihi / Date Received: 29 Eylül/September 2020

Kabul Tarihi /Date Accepted: 28 Ekim/October 2020

Yayın Tarihi / Date Published: 15 Aralık/December 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

Atıf / Cite as: Okur, Hüseyin. "Molla Cîven. Et-Tefsîrâtü'l-Ahmediyye Fî Beyâni'l-Âyâti's-Şer'îyye. Beyrut: Dâru'l-Kütübi'l- 'İlmiyye, 2010, 733 s. ISBN: 9782745160423". ATEBE 4 (Aralık /December 2020/2): 133-137.

İntihal / Plagiarism: Bu makale intihal taramasından geçirildi/This paper was checked for plagiarism.

Copyright © 2020. Published by Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi / Social Sciences University of Ankara, Faculty of Islamic Sciences, Ankara, 06050 Turkey. All rights reserved.

CC BY-NC-ND 4.0 | This paper is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-Commercial NoDerivatives International License.

Et-Tefsîrâtü'l-Ahmediyye Fî Beyâni'l-Âyâti's-Şer'îyye. Molla Cîven. Bey-rut: Dâru'l-Kütübî'l- 'İlmiyye, 2010, 733 s. ISBN: 9782745160423

Öz

Günümüz Hindistan'ının Uttar Pradeş eyaletinin başkenti ve Delhi'den sonra en büyük ikinci şehri olan Lucknow'da (Leknev) 1638 yılında dünyaya gelen Molla Cîven, zamanının önemli âlimlerinden biri olarak kabul edilmiştir. Özellikle fıkıh ve usul-i fıkıh alanında yaptığı çalışmalarla tanınmıştır. Onun günümüze kadar ulaşan eserlerinden biri de, ahkâm ayetlerinin tefsiri olan ve Hanefî usul geleneğini büyük oranda yansıttığı *et-Tefsîratü'l-Ahmediyye fî Beyâni'l-Âyâti's-Şer'iyye* adlı eseridir. Çalışmamızda onun bu eserini tanıtacağız.

Anahtar Kelimeler: Hindistan, Molla Cîven, Ahkâm Tefsiri, *et-Tefsîratü'l-Ahmediyye*.

Abstract

Molla Cîven was accepted as one of the most significant scholars of the time he lived in, and he was born in 1638 in Lucknow (Leknev) which is the capital of the city called Uttar Pradesh in today's India. It is the second biggest city in India after Delhi. He is mostly known for his works in the fields of Fiqh and Uşûl al-fiqh. The work called *Al-Tafseerâtu-l-Ahmediyyah fî Bayâni-l Âyâti-l Shar'îyyah* is one of the substantial works of him which came until today, and it is an exegesis of "legal verses" (âyât al-ahkâm). It reflects the Hanefite Uşûl tradition to a large extent. In this study, we are going to introduce this work of Molla Cîven.

Keywords: India, Molla Cîven, Legal Verses, *Al-Tafseerâtu-l-Ahmediyyah*.

Kitabın müellifi, Ahmed b. Ebî Sa'îd el-Emeytî el-Hanefî'dir. Molla Cîven ya da (Cüyûn) ismiyle tanınmıştır. Doğduğu köye veya dedesine nispetle Cîven denilmiştir. Bu kelime Hintçe'de hayat anlamına gelmektedir. 1047'de (1638) Hindistan'da Leknev civarındaki Emeytî'de doğan Molla Cîven, küçük yaşta ilim tahsiline başlamış, yedi yaşına geldiğinde hâfız olmuştur. Yirmi iki yaşına geldiğinde ise tahsilini tamamlamıştır. Kırk yaşına kadar Emeytî'de müderrislik yapmıştır. Hindistan'ın Ecmir ve Delhi başta olmak üzere pek çok şehirlerine seyahatlerde bulunmuş ve buralarda eğitim, öğretim ve irşad faaliyetlerinde bulunmuştur. 1691 yılında hac için gittiği Mekke ve Medine'de beş yıl kadar kaldıktan sonra tekrar Hindistan'a dönmüş, Sultan Evrengzîb'in hizmetinde bulunmuş, oğlu Şah Âlem'e dersler vermiş akabinde yine tedris hayatına devam etmiştir. Molla Cîven 9 Zilkade 1130 (4 Ekim 1718) tarihinde, seksen yaşında iken Delhi'de vefat etmiştir. Kabri Emeytî'deki kendi kurduğu medresenin bahçesindedir.

Molla Cîven'in usul konularına hâkimiyetinden ötürü çalışmaları ilim dünyası tarafından takdir edilmiştir. Bu çalışmasının Hint bölgesinde baskıları bulunmasına rağmen okuma zorluğu, baskı farklılıkları ve hatalı baskılarından ötürü yeni ve gözden geçirilmiş, tahkik edilmiş baskısı beklenmiştir. Bu ihtiyacı karşılamak üzere 2010 yılında Dâru'l-Kütübî'l-'İlmiyye tarafından

gözden geçirilmiş birinci baskısı yapılarak ilim dünyasına kazandırılmıştır. Eser daha önce birkaç defa basılmıştır: 1. Kalküta 1837; Hindistan 1300; Kazan 1904; Bombay 1327. Ayrıca baskı tarihini öğrenemediğimiz, tahkikini Abdullah Mahmud'un yaptığı Diyobend baskısı da bulunmaktadır. Fakat aynı tahkik ile Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye tarafından tekrar basılmıştır.

Daha çok Ebü'l-Berekât en-Neseffî'nin (ö. 710/1310) *Menâr* adlı usul eseri üzerine yazdığı *Nûrû'l-envâr* şerhiyle tanınan Molla Cîven, *et-Tefsîrâtü'l-Ahmediyye* adlı ahkâm tefsirini 1064 yılında yani yaklaşık on altı yaşlarında iken yazmaya başlamış, 1069 yılında da tamamlamıştır. Bu sıralarda yirmi bir yaşlarındadır. Ancak eserinin son şeklini, ders vermeye başladıktan sonra (1075/1664-65 yılında) tekrar gözden geçirip tashih ettikten sonra vermiştir.

Molla Cîven bu çalışmasını Bâbürlü Hükümdarı Evrengzîb Âlemgîr'e ithaf etmiş (s.11), onun hakkında eserinin mukaddimesinde uzun uzadıya övgülerde bulunmuş, bunun para, mevki- makam ya da herhangi başka bir menfaat temin etmek için olmadığını; Sultan'ın İslam'a olan hizmetinden kaynaklandığını ifade etmiştir. *et-Tefsîrâtü'l-Ahmediyye* onun ilk çalışmalarıdır. Eserinin mukaddimesinde bu tefsiri yazarken Hüsâmeddin es-Siğ-nâkî'nin usul-i fıkha dair eserini ders olarak okuduğunu söyler.

Molla Cîven eserinin girişi kısmında uzun bir mukaddimeyle eserinin telif sebeplerinden bahseder. Ona göre bu eseri kaleme almasının sebeplerinden biri, zamanında akli ilimlere değer verilip İslami ve naklî ilimlere ise kıymet verilmemesidir. Başka bir sebep ise Kur'an'daki ahkâm ayetlerinin sayısını merak edişidir. Kendi anlatımına göre o, Gazâlî'nin Kur'an'daki ahkâm ayetlerinin sayısını beş yüz olarak zikretmesinden sonra bu hususta çok düşündüğünü ve nihayetinde kendisinden hüküm çıkarılan ayetleri tespit etmek için kolları sıvadığını söyler. İfade ettiğine göre Cîven, bu tefsirini yazarken sadece belli başlı tefsir kitaplarından yararlanmakla kalmamış, disiplinlerarası bir çalışma meydana getirmiştir. Tefsir kitaplarından Beyzâvî'nin *Envârü't-Tenzîl*'ini ve Süyûtî'nin *el-İtkân fî ulûmi'l-Kur'an*'ını kullanmıştır. Yine ayetlerin dil ve belagat gibi yönlerini tefsir ederken Zemaşerî'nin *Keşşaf*'ına sıklıkla müracaat etmiştir. Hatta usulî kaideler noktasında da ona atıfta bulunduğu olmuştur (s.22). Fıkıh eserlerinden Burhânüşşerîa Mahmûd b. Sadrüşşerîa'nın *Vikâyetü'r-Rivâye* ve haşiyelerinden; Burhâneddin el-Merginânî'nin *el-Hidâye* ve üzerine yazılan şerhlerden ayrıca hicri dokuzuncu yüzyıl Hindistan âlimlerinden, Gucarat eyaletinde müftilik yapmış Ebu'l-Feth Hüsâmüddin Nâkûrî'nin *el-Fetâva'l-Hammâdiyye fî'l-Mesâili'l-Ahmediyye* adlı eserinden istifade etmiştir. Usul-i fıkıh kitaplarından Pezdevî'nin *Usûl*'ünden ve onun şerhleri olan Abdülazîz el-Buhârî, *Keşfü'l-Esrâr*'ından, Hüsâmeddin es-Siğnâkî, *el-Kâfi fî Şerhi Usûli'l-Pezdevî'sinden*, Sadrüşşerîa'nın *Tenkîhu'l-Usûl* ve yine aynı eser üzerine kendi şerhi olan *et-Tavzîh fî halli gavâmi*

zi't-Tenkîh adlı eserden, bunun üzerine Teftâzânî (ö. 792/1390) tarafından yazılmış bir hâşiye olan *et-Telvîh ilâ Keşfi Hakâiki't-Tenkîh*'ten, İbn Hâcib'in Muhtasar'ından ve üzerine yapılan tüm şerh ve haşiyelerden yararlanmıştı. Usul konularını işlerken en çok Pezdevî'nin eseri kullanmıştır. Kelamla ilgili konularda Sa'deddin et-Teftâzânî'nin *Şerhu'l-Akâid* adlı eserden, Ahmed b. Mustafa el-Hayâlî'nin bu eser üzerine yaptığı çalışmadan, Adudüddin el-Îcî'nin (ö. 756/1355) *el-Mevâkıf* adlı eserinden ve diğer siyer ve tefsir kitaplarından istifade etmiştir (s. 10).

Molla Cîven, "Size benden bir hadis ulaşırsa, onu Allah'ın Kitabı'na arz ediniz. Eğer, Allah'ın Kitabı'na uygun düşerse onu kabul edin. Eğer, muvafakat etmezse onu reddedin" hadisini, Hz. Peygamberden rivayet olunan her bir rivayet için Kur'an'dan bir tasdik vardır, şeklinde yorumlamıştır (s. 8). Zira o, kitabını telif ederken bilinen tefsir ve yorumlara ilaveten bazı siyer ve hadis kitaplarında bulunduğu malumatları da ilave ettiğini söyler (s. 10-11).

Cîven ahkâm ayetlerini tefsir ederken hükme delaleti sarih veya işaret yoluyla sarihe yakın olanları tercih ettiğini söyler. Zira Kur'an'daki kıssalar ve darb-ı meseller ibret alınacak olaylar içerse de hepsinden hüküm istinbatında bulunmak mümkün gözükmemektedir. Bu sebeple ahkâm ayetlerinin sayısını, Suyutî'nin *İtkân*'ındaki bir rivayette olduğu gibi yüz elli civarında düşünmek daha makul gözükmemektedir, der. (s.11).

Molla Cîven tefsirinde fikhî hükümlerin istinbat edildiği ayetleri, usulî kaideleri ve kalamî meseleleri bir araya getirmiş sonra bunları tefsir etmiştir. Onun fıkıhçı yönünün baskın olması hasebiyle, kimi yerlerde usulcülerin ayetlerin farklı delaletlerine yer vermiş, tabiin ve tebe-i tabiinden hukukçuların görüşlerini nakletmiş, Şâfiî mezhebi ağırlıkta olmak üzere mezhepler arası mukayeselerde bulunmuş, diğer mezheplerin görüşlerini nakzettikten sonra Hanefî mezhebinde muhtar olan görüşlere yer vermiş ve ardından bu rivayetler arasında kendi görüşünü beyan etmiştir. (bkz. s. 130-131).

Uzun bir mukaddimeden sonra eserinin fihristini oluşturmuş ve konu tertibi yapmaksızın Kur'an'daki sure sıralamasına göre, her surenin ayetlerinin ihtiva ettiği hükümleri bu fihristte vermiştir. Ancak bu fihristte sadece fikhî hükümlere değil kıyamet ve alametleri, kabir azabı, kabirde istifadenin imkânı ve devamı, İsa'nın nüzülü, Firavun'un imanı gibi kalamî konulara da yer vermektedir.

Cîven'e göre en çok hüküm ihtiva eden ayetlerin bulunduğu sureler; Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ, Mâide, En'âm, A'râf, Enfâl, Berâe, Nahl, Hac, Nûr, Ahzâb, Fetih, Hucurât ve Talâk sureleridir. Ra'd, Ankebût, Sebe', Fâtır, Hâmîm es-Secde, Câsiye, Kâf, Hadîd, Saff, Teğâbün sureleri ahkâma dair hükümler içermezler. Ayrıca Kıyâme suresinden sonra gelen, İnşikâk, 'Alâ ve Kevser surelerinin

dışında kalan diğer sureler de ameli hükümler içermemektedir. Bunun yanında Cîven'in tespitine göre, İbrahim, Meryem, Neml, Yâsîn, Mü'minûn, Duhân, Zâriyât, Tûr, Rahmân surelerinde itikadî konular işlenmektedir.

Et-Tefsîrâtü'l-Ahmediyye'de ayetlerin delalet ettiği hükümler ile ehl-i sünnet mezhepleri arasında da kıyaslama yapılmış ancak abdest ve mut'a örneğinde olduğu gibi yer yer ehl-i sünnet ile Şia anlayışı arasındaki farklılıklara da değinilmiştir. Yine kelimâ mevzularda ehl-i sünnet ile Mutezile arasındaki cereyan eden, rü'yet (s.723), büyük günah işleyeninin durumu ile fikhın da dahlinin bulunduğu fasık imamın azledilemeyeceği gibi konuları mukayeseli olarak incelemiştir (s. 42). Molla Civen İsrâiliyyat haberleri noktasında da ihtiyatlı davranmıştır. Pek çok tefsirin naklettiği bazı haberleri ehl-i sünnetin inanç esaslarına aykırı bulması sebebiyle reddetmiştir. Örneğin Hz. Davud hakkında nakledilen ve hemen hemen rivayet tefsirlerinin tamamında yer alan, onun Hittî Urya'nın karısına âşık olması ve onunla evlenebilmek için Urya'yı savaşlarda ön saflara sürmesi ve ölünce de evlenmesi hakkındaki rivayetleri, peygamberlerin ismet sıfatına aykırı olması sebebiyle reddetmiş ve bunun iftira olduğunu söylemiştir.

Molla Civen'in tefsiri, dilinin sadeliği, veciz oluşu ve konuları incelerken tafsilata girmeyip sadece hüküm içeren mevzulara değinmesi sebebiyle literatürde kendisine yer edinmiş ve kaynaklarda muteber tefsirler arasında sayılmıştır. Eser Hint bölgesinde Kur'an'daki ahkâm ayetlerinin tamamını tefsir eden ilk çalışma olma özelliğine sahiptir.